

A párizsi egyetem és Magyarország

SZÖGI LÁSZLÓ

Született 1948-ban. Az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár főigazgatója, egyetemi docens. Közel 25 éve tanít a Bölcsészettudományi Kar Történelem Segédtudományai Tanszékén. Fő kutatási területe a magyar felsőoktatás és a külföld egyetemjárás története. Szervezője és segítője szinte valamennyi hazai egyetemi és főiskolai levéltárnak.

Az egyetemek kialakulása

A középkori keresztény Európa talán legmaradandóbb alkotása az európai egyetem, a tanulás és tanítás legfelsőbb intézményének létrehozása. Közel egy évezrede, hogy a Salernói Egyetem őse, a latin, görög és arab kultúrák találkozásánál létrejött orvosi iskola megalakult, majd a 11. század végén már a szűkebben vett nyugati impérium két fontos központjában, Bolognában és Párizsban olyan intézmények körvonalai kezdtek kirajzolódni, amelyek a 13. század európai keresztény szellemiségére döntő és megtermékenyítő hatást gyakoroltak. Bologna és Párizs mellett a 13. századra esett az első egyetemalapítási hullám szerte Európában, de csak azokon a területeken, amelyek az egykori Római Birodalomnak is részei voltak. Ha a sikertelen vagy csak rövid ideig tartó kísérleteket nem is számoljuk, e században alakultak Oxford és Cambridge (Anglia), Montpellier, Toulouse, Orleans, (Franciaország), Padova, Nápoly, a római Kúria (Itália), Salamanca (Kasztília) és Lisszabon (Portugália) egyetemei Európa latin keresztény részében. Közülük e században Párizs, Bologna, Oxford és Salamanca emelkedett ki annyira, hogy jelentőségük messze túlmutatott székhelyükön.

Az Île de France szívében, a Szajna parti településen már a 11. században is jelentős egyházi intézmények és hozzátartozó iskolák működtek. Ilyen volt a Notre Dame melletti székesegyházi iskola, vagy a Saint-Geneviève és a Saint Germain des Pres apátságok kolostori iskolái. A püspöki és érseki székhelyek melletti káptalanok iskolái közül emelkedhettek ki mindenütt azok az egyházi központok, amelyek egy-egy híres teológus professzor elterjedő hírneve alapján a szűkebb környezetén túl, messze földről is vonzották a tanulni vágyó ifjú klerikusokat. A legősibb egyetemek korai előtörténete tehát e spontán fejlődés, amely néha csak századokkal később kezdett intézményesülni. Párizsban a 12. század elején már olyan személyiségek tanítottak, mint Guillaume de Champeaux a realizmus, vagy Pierre Abelard a nominalizmus nagyhírű képviselője. Abelard már valóban a kialakuló Franciaország minden részéből vonzotta a hallgatókat, s miután ő 1106-ban a Saint-Geneviève kolostor iskolájába telepedett át, ennek környékén alakult ki Párizs diáknegyede a Quartier Latin. A 12. században a párizsi egyetem már működött, vagy inkább azt mondhatjuk, a szabad művészetek, a teológia, a jog és a korabeli orvostudomány oktatása, mindenféle alapító okirat és részletes szabályozás nélkül folyt. E században fokozatos fejlődés eredményeként alakult ki az az érdekközösség, amely az oktatókat és a hallgató-

kat összefűzte, s amely a külső hatalmaktól független, folyamatos és szabad tanítás és tanulás lehetőségét kívánta biztosítani. Melyek voltak azok a politikai és gazdasági tényezők, amelyek a kialakuló középkori egyetemek életére meghatározó befolyást gyakoroltak?

Egyetem csak ott keletkezhetett, ahol már valamilyen egyházi intézmény működött. Az universitas életére tehát döntő hatást gyakorolt a helyi érsek, püspök vagy éppen a káptalan vezetője, mint ezt a későbbi magyar példák is mutatják. Ugyanakkor éppen Párizs esetében az egyházi kapcsolat messze túlmutatott a helyi főpásztoron, és alapkérdéssé vált a pápaságnak az egyetemhez való viszonya, működésével kapcsolatos álláspontja.

Az egyetem és a város kapcsolata

Az egyetemek, így a párizsi universitas esetében is elhanyagolatlan szempont volt a város és az intézmény kapcsolata. A nyugat-európai gazdasági, társadalmi változások indítják útjára, vagy erősítik meg a városiasodást, és juttatnak kiemelkedő szerephez egyes központokat. Város és egyetem viszonya ellentmondásos, de mégis a kölcsönös egymásrautaltság jellemzi őket. Hallgatók tömegeit, százait vonzó egyetem csak ott alakulhatott ki, ahol a város jól megközelíthető volt, nagy forgalmú és biztonságos utak vezettek hozzá, ahol a város fejlettsége lehetővé tette az összeseregglő diákok és tanárok elszállásolását, ellátását. Ezzel egyidőben természetesen a diákok lehetővé tették a városi polgárság külön jövedelemszerzését, és az egyetem jelenléte mintegy gerjesztőleg hatott a város gazdasági fejlődésére, sőt érvényesülési lehetőséget nyújtott a polgárcsaládok gyermekei számára is. Az egymásrautaltság mégsem volt konfliktusmentes, hiszen az egyetemek, a diákok nem tartozhattak és nem is tartoztak a városi joghatóság alá, s ez a helyzet több középkori egyetem esetében súlyos összetűzésekhez vezetett a városi hatóságokkal.

A királyi hatalom és az egyetem

Az egyetemek életét befolyásoló tényezők között nem kevésbé jelentős a központi királyi hatalom és az universitas viszonya. Az egyetemek létrejötte és fejlődése lényegében az uralkodóknak is érdekében állt, s ez a későbbi egyetemalapítások esetében meg is mutatkozott, amikor a királyok, sőt később a német birodalom részfejedelmei saját országuk, tartományuk számára alapítottak egyetemet. A 12-13. században azonban ennél többről volt szó. Párizs a vizsgált korszakban több, mint a francia királyság legfontosabb egyeteme. Az investitúraharcok időszakában, a pápai hatalom fénykorában Párizs egyeteme az egyetemes egyház egyik meghatározó intézményévé vált, amely pápai privilégiumai következtében a királyi hatalom felett is állt, legalábbis igyekezett annak joghatósága alól is kikerülni. Mindez nem zárta ki azt a lehetőséget sem, hogy az egyetem és az uralkodói törekvések között is ellentétek feszüljenek.

A fenti tényezők ismeretében már nem csodálkozhatunk azon, hogy a középkori egyetemek fejlődése nem egyenes vonalú dia-

dalmenet, hanem konfliktusokkal és válságokkal teli rögös út, amelyet számos universitas nem tudott megtenni. Sok intézményt kellett újjáalakítani, vagy egyes részeinek elvándorlás után új városban kellett helyet biztosítani.

A párizsi egyetem megalakulása

A párizsi egyetem korai története sem szűkölködik a fentiekhez hasonló eseményekben. A már régóta működő párizsi universitást, a tanárok és a hallgatók közösségét III. Celestin pápa 1194-ben kivonta a világi bíróságok hatásköre alól, s ezzel egy már rég meglévő helyzetet saját tekintélyével megerősítve mintegy pápai oltalom alá vette az intézetet. Ez azért is érdekében állt, mert a párizsi egyetem már ebben az időben is oly nemzetközi tekintélyre kezdett szert tenni, hogy a pápaságnak meg kellett erősítenie az intézményre gyakorolt befolyását. Nem késett sokáig a királyi oltalom sem. 1200-ban Fülöp Ágost, aki Párizs fővárossá fejlesztéséért is sokat tett, kiadta az egyetem első királyi oltalomlevelét, amelyben a francia király is megerősítette az egyetem kiváltságait.

A párizsi egyetem elköltözése

Az egyetem tekintélye a 13. század nagy pápája, az egykori párizsi diák, III. Ince idején tovább erősödött. A párizsi püspök joga a *licentia docendi* adományozására III. Ince idején már formálissá vált. 1213 után a püspök illetve megbízottja, a kancellár már csak azoknak adhatott tanítási jogot, akiket a magisterek tanácsa is erre méltónak tartott, és ezt a javaslatot már nem lehetett visszautasítani. 1215-ben azután a pápai legátus Robert de Courçon írásba foglaltatta a párizsi egyetem első szabálykönyvét, amely a további fejlődés alapját képezte. Az egyetem egyre jobban körvonalazódó függetlensége — mind a várostól, mind a helyi egyházi, és az uralkodói hatalomtól — az intézményt az 1220-as években súlyos konfliktusokba kergette. Mindez 1229-ben odáig fajult, hogy a tanárok, azaz a magisterek és diákjaik közös elhatározással elhagyták Párizst, és Orléans-ba költöztek. A radikális elhatározás minden érdekelt felet a helyzet újragondolására kényszerített. Az alig három éve uralkodó Szent XI. Lajos király is felismerte, hogy nem áll érdekében a már Európa-szerte ismert egyetem megszűnése. A két éve uralkodó új pápa IX. Gergely pedig a párizsi püspököt róta meg azért, hogy nem ismerte fel az egyetem súlyát és jelentőségét, és szűklátókörű intézkedéseivel hozzájárult ahhoz, hogy a beláthatatlan következményekkel fenyegető esemény megtörténhessék. Nem utolsósorban a párizsi polgárság is rádöbbsent arra, hogy saját gazdasági érdekei kerülnek veszélybe, ha a komoly bevételi forrást jelentő universitas a városból elköltözik. A egyetem tanárainak és diákjainak ezen radikális lépése meghozta eredményét. 1231-ben Szent Lajos király kiadta az egyetem új kiváltságlevelét, amelyben nemcsak megerősítette Fülöp Ágost szászadeleji intézkedéseit, hanem gyakorlatilag elismerte a pápaság különleges befolyását a párizsi universitas felett. A 13. század második harmadára a párizsi egyetem európai tekintélyű intézmény lett.

Az egyetem szervezete

Az egyetemi fakultások

A párizsi egyetem belső struktúrája a 13. század középső harmadában alakult ki, s a párizsi modell vált mintává sok egyetem számára. A „klasszikus” egyetem négy, egymással hierarchikus viszonyban lévő fakultásból épült fel, amelyek élén a dékánok állottak. Az első a lényegében korabeli általános ismereteket nyújtó *ars facultas* (*facultas artium*) a hét szabad művészet tananyagát nyújtotta a hallgatóknak, és a kar szerepe különleges volt a párizsi egyetem életében. Látogatottsága is a legnagyobb volt, és nagyon sok külföldi tanult e fakultás diákjai között. E kar élén álló személy töltötte be a rektori tisztséget, s ő volt az, akit a karon tanuló diákok nációjának képviselői választottak meg. Az *ars facultas*, vagyis a bölcsészeti kar után következett a három felsőbb fakultás, a *juridica* (jog), *medica* (orvostudomány) és a teológia. A jogtudományban Párizsnak csekély volt a jelentősége, mert 1219 után a pápa a *ius civilis* tanulmányozását erősen korlátozta a párizsi klerikusok számára. Annál nagyobb lett a tekintélye Párizsban a teológiának. Robert de Sorbon, Szent Lajos király egykori gyóntatója 1254-ben eredetileg a szegény papjelöltek számára alapított teológiai intézetet. Ennek státúmait 1268-ban erősítette meg IV. Kelemen pápa. A Sorbonne név a század második felében már lényegében az egész teológiai fakultást jelentette, amelynek hitbéli kérdésekben tett állásfoglalásai, a pápai tekintéllyel megerősítve az egész keresztény Európában mérvadókká váltak. A párizsi teológiai iskola mondhatni pápai akaratból is monopóliumra tett szert, olyannyira, hogy a pápák több mint egy évszázadon át tudatosan akadályozták más új egyetemeken a teológiai fakultások alapítását, nehogy azok létrejötte háttérbe szorítsa vagy akár csak veszélyeztesse Párizs tekintélyét.

„Natio academica”

A középkori egyetem jellegzetessége a „*natio academica*” az egyetemi nemzet fogalma. E nációk valamennyi egyetemen más-más földrajzi alapelven szerveződtek, s nem nevük, hanem tényleges összetételük alapján lehet arra következtetni, a diákok honnan érkezett csoportjait foglalták egy közösségbe. A párizsi hallgatók négy akadémiai nemzetéről az 1220-as évektől kezdve vannak adataink. A négy név: francia, normann, picardiai és angol önmagában semmit sem mond. A francia akadémiai nemzetbe az ország nagyobb részéből származók mellett a spanyol, portugál és itáliai régióból jött hallgatók is beletartoztak. A normann csak egy szűkebb észak-francia közösséget tömörített, a pikárd viszont, nemcsak a szűkebben vett picardiai diákokat, de a későbbi Németalföld hallgatóit is. Az angol akadémiai nemzet viszont mindenkit egybegyűjtött, aki Európa nyugati kereszténységhez tartozó övezetéből érkezett Párizsba. Nemcsak a Brit-szigetekről, de az egész Német Birodalomból, Skandináviából, a Cseh és Lengyel királyságból származó hallgatók is idetartoztak, csakúgy mint a Párizsba érkező magyar diákok is. A százéves háború következtében később nagyon megfogyatkoztak az angol diákok az

egyetemen, így később ezt a nációt már gyakran németnek is nevezték. A nációk élén a diákok által választott prokurátorok álltak, akik az egyetem legtekintélyesebb tisztviselői közé számítottak. Ők képviselték a hallgatóságot az egyetem vezetése előtt, és 1271 után ők választották az egyetem rektorát. Jogukban állt akár a rektor ellenében is az egyetem alapvető ügyeiben gyűléseket összehívni. A nagyobb létszámú nációk területi alapon szervezett kisebb közösségekből, provinciákból álltak.

A bursák

A középkori egyetem életének gyakorlati színterei a hallgatói közös otthonok, a bursák voltak. A bursa gyakorlati okokból alakult számos egyetemi városban. A közös lakás, a közös tanulás nyilván a közös szórakozás olyan sajátos légkört alakíthatott ki a hallgatók között, hogy arra halálukig nosztalgiával emlékeztek — gondoljunk Anonymusra —, és magát az egyetemet valóban élhető anyjuknak, Alma Maternak tekintették. Uralkodók, szerzetesrendek, akadémia nemzetek, provinciák ugyan létrehozhattak kolégiumokat, ahol az előbbiekhöz képest kiváltságosabb helyzetben lehettek az oda bekerülők, de ez nem volt tipikus a 13. században.

A párizsi iskola néhány nagy alakja

A 12. század közepén, az egyetemmé válás időszakában tanult, majd tanított Párizsban Petrus Lombardus párizsi püspök, aki még Abelard tanítványaként kezdte pályáját, és a skolasztika egyik alapítójaként gyűjtötte csokorba az egyházatyák, illetve az egyház tanítását. *Sententiarum libri* címet viselő fő művét Aquinói Szent Tamás is sokat tanulmányozta.

A kolduló rendek szerepe a teológiai fakultáson

A 13. század közepének koldulórendi mozgalmi alapvetően befolyásolták a párizsi egyetem működését. Az addig világi klerikusok által irányított teológiai fakultás 1229 után egyre inkább szerzetesek kezére került. Előbb a domonkosok jutnak két katedrához, de őket követték 1236-tól a ferencesek, és a század második felében már ott találjuk a karon a bencéseket, cisztercieket, a karmelitákat és az ágostonrendieket is. A domonkosok első nagy alakja Albertus Magnus, aki Bolognában tanult, és később Kölnben, Strassburgban és Regensburgban is tanított. Még Kölnben lett tanítványa Aquinói Szent Tamás, akivel együtt ment Párizsba 1245-ben. Aristoteles filozófiáját ő állítja a teológia szolgálatába, felhasználva a korábbi görög, arab, zsidó feldolgozásokat. Albertus Magnus munkáját fejlesztette tökéletesre tanítványa, az ugyancsak domonkosrendi Aquinói Szt Tamás, aki először még tanárával érkezik az universitasra, majd 1251-ben tér ide vissza, hogy az egyetemi fokozatokat megszerezze. Először tíz évig maradt itt, 1253-tól már tanárként és a skolasztikus filozófia és teológia egyik legnagyobb tekintélyű alakja lesz. 1269-ben még két évig volt az egyetemen, ahol főbb műveit, elsősorban a *Summa*

Teologicát írja vagy diktálja. Tamással egyidőben lett a párizsi egyetem teológiai professzora, a ferences rendi Szent Bonaventura a skolasztika másik hittudósa. Tanulmányait már korábban Párizsban végezte az ugyancsak ferences Alexander Hales tanítványaként. Kinevezése után három évvel már rendje generálisa lett, így később egyházpolitikai tevékenysége jelentős. A hasonlóképpen ferences, fiatalon elhunyt Duns Scotus ugyancsak a skolasztika híressége a században. Kezdetben ugyan Oxfordban tanult, de 1307-ben Párizsban avatták doktorrá, ám csak egy évig taníthatt, mivel 1308-ban meghalt.

A scotisták és tomisták harca éppen a 13. század legvégén bontakozott ki Párizsban, és hatott gerjesztőleg az egyetemi oktatásra is.

Magyarok a párizsi egyetemen

A francia-magyar kapcsolatok virágkorát az Árpádok idejében III. Béla korához szokás kötni, amikor mind a dinasztikus, mind a kulturális kapcsolatok addig soha nem látott mértékben fejlődtek a két ország között. A 13. századi fejlődés ezen előzmények nélkül nem érthető.

Bánffy Lukács

A Manuel bizánci császár udvarában nevelkedett III. Béla a francia lovag Châtillon Raynold antióchiai fejedelem leányát, Annát vette feleségül 1170-ben, és kíséretében sok francia lovag érkezett Magyarországra és rajtuk keresztül intenzívvé váltak a már korábban is meglévő magyar-francia kapcsolatok. Béla trónralépésekor 1173-ban már másfél évtizede Bánffy Lukács volt az esztergomi érsek, aki az első név szerint ismert, Párizsban tanult magyar diák volt. Lukács a 1150-es években, tehát az egyetem kialakulásának idején tanult Párizsban, és nemcsak magas szintű teológiai műveltségét, de a katolikus hit védelmének parancsoló szükségességét hozta magával az universitásról. A nagytekintélyű és kikezdzhetetlen erkölcsű érsek a 12. századi magyar történelem különleges figurája, aki 1169-ben magát a magyar királyt helyezte egyházi átok alá, mert hozzá mert nyúlni az egyházi birtokokhoz. Lukács érsek kezdetben maga is támogatta III. Béla trónralépését, de utóbb, félve a görög befolyástól és a szimónia gyanújától, megtagadta az ifjú király megkoronázását. Az érsek szigorú elvei miatt nemcsak az uralkodóval, de később magával a pápával is összekülönbözött, aki Lukácsot merev és kompromisszumra képtelen vezetőnek tekintette. Az érsek, aki később megbizonyosodott arról, hogy Béla a katolikus hit tisztaságát nem veszélyezteti, sőt feleségén keresztül erősödnek a feltehetően számára is kedves francia kapcsolatok, élete vége felé kibékült a királlyal. Bizonyos, hogy már az 1170-es években újabb magyar diákok iratkoztak be a párizsi universitasra, bár konkrét adataink meglehetősen szegényesek. A Bethlehem nevet viselő diák, aki a kutatók szerint

talán Leustachius dobokai ispán, későbbi erdélyi vajda fia volt, valamikor 1177 után halt meg tanulmányai során Párizsban, a Sainte-Geneviève apátságban. Társai fontosnak tartották róla megjegyezni, hogy igen nagy jámborságban élt „és adósságot sem kereszténynél, sem zsidónál” nem hagyott hátra. A 12. század ezen utolsó évtizedeiben tanulhatott Párizsban Béla király notarius, P. mester is, akiről könyvek tucatjai szólnak, s aki Anonymus néven vonult be a magyar történettudományba.

1184-ben meghalt III. Béla francia származású felesége, s az uralkodó továbbra is a francia kapcsolatokat részesítette előnyben. 1186-ban hosszas előkészületek után Fülöp Ágost francia király féltestvérét (Capet) Margitot vette feleségül, s vele még intenzívebbé váltak a két ország egyházi és kulturális kapcsolatai. E korban Adorjánról, Mihályról és Jakabról — akiknek származását közelebbről nem ismerjük — tudjuk, hogy a párizsi egyetem diákjai voltak, 1192-ből pedig adatunk van arra, hogy III. Béla egy Elvin nevű klerikust küldött Párizsba az egyházi zene tanulmányozására.

A 13. században az egyetem mágnesként vonzotta Párizsba Európa minden részéből a tehetséges klerikusokat, s ahogy Gabriel Asztrik fogalmaz, „a diákság nagy része a szerzetesrendek tarka tömegéből került ki”. Miután 1219-ben III. Honorius pápa elrendelte, hogy minden egyházmegye megfelelő papot küldjön ki Párizsba a teológia tanulására, hogy ezáltal is csökkenthető legyen a képzett egyházi személyek hiánya, bizonyos, hogy Magyarországról is egyre többen keltek útra Lutetia, azaz Párizs irányába. A hazai okleveles anyag pusztulása miatt itthoni forrásokból, sajnos, igen keveset tudunk ezen személyekről, pedig a párizsi tanulmányok elősegíthették a klerikusok egyházi pályájának felfelé ívelését.

A század második feléből, elsősorban Gabriel Asztrik kutatásai alapján, már valamivel többet tudunk a Párizsban tanult magyarokról. A domonkos rendhez tartozó magyarországi szerzetes, Frater Salamon de Hungaria 1269-ben érkezhetett Párizsba. Korábban Kölnben találkozott Petrus de Dacia svéd származású domonkos rendtársával, akivel együtt iratkozhatott be az egyetemre. Ezidőben hallgathatta a Párizsba visszatérő Aquinoi Szent Tamás ottani előadásait. Salamon 1286-ban már mint a dominikánusok magyarországi defintora tér vissza Párizsba, három évvel később pedig már ő a rend hazai prior provinciálisa. Gabriel Asztrik kutatásai során egy párizsi eredetű vatikáni kódex átvizsgálásakor magyar nyelvű bejegyzéseket fedezett fel a feketevasárnapi szentbeszéd szövege mellett. A szentbeszéd gyűjtemény párizsi egyetemi környezetben készült, összeállítójának neve ugyan nem olvasható, de talán nem lehetetlen, hogy az a Salamon dominikánus barát volt, aki e gyűjteménnyel talán egy vele együtt tanuló magasabb egyházi méltóságot betöltő személynek kívánt kedveskedni.

Francia eredetű rendek

A ciszterciek és a permontreiek, a szoros francia kapcsolatokat ápoló rendek, tagjaik számára kollégiumokat alapítottak Párizsban. Az 1252-ben alapított premontrei kollégiumban aligha feltételezhető, hogy ne lettek volna magyar szerzetesek is. Az csupán érdekesség, hogy mikor a premontreiek a kollégium mellett 1285-ben kiegészítésként egy kis kertet vásároltak Párizsban, akkor ezt Gillette du Celiertől, egy bizonyos Guillaume de Hongrie, azaz Magyarországi Vilmos özvegyétől veszik meg.

Magyarországi Jakab

Nem tarozik szorosan témánkhoz, de érdekes adalék a 13. századi keresztesháborúk és társadalmi megmozdulások történetében az 1251. évi úgynevezett pázstor-keresztesek mozgalma. Szent Lajos 1250-ben történt fogságbaesése, majd kiszabadulása és hosszú szentföldi tartózkodása idejére esik e népi mozgalom, amelynek vezetője az „eretnek” Magyarországi Jakab mester, Maître Jacques de Hongrie, akit számos forrás egybehangzóan magisternek nevez (Magister de Hungaria). Jakabról sokkal többet nem tudunk, mint hogy dezertált pilisi vesztegetési botrány után kellett elhagynia Magyarországot. Esetleges tanulmányairól nincs adatunk, de gazdag nyelvtudása és az arab tudományokban való jártassága magasabb műveltséget sejtet. A pusztító, fosztogató pázstor kereszteseket erőszakkal verték le, és vezetőjük, Jakab mester is Bourges mellett lelte halálát.

Irodalom:

Cardini, Franco —

Brochieri, M. T. —

Fumagalli, Beonio:

Universität im

Mittelalter, Die

europäischen Stätten

des Wissens, Südwest

Verlag, München,

1991, 53-61.

Gabriel Asztrik: *Magyar*

diákok és tanárok a

középkori Párizsban

Bp., 1938, (Különnyomat

a *Philológia* Közlöny

1938. évi 4-9. füzetből)

Gabriel Asztrik:

Magyar-francia királyi

udvar középkori

kapcsolatai,

Pécs, 1944.

Gabriel Asztrik: *Magyar*

vélemény egy középkori

párisi dispután,

Pécs, 1943.

Gabriel Asztrik: *Egy XIII.*

A párizsi egyetem magyarországi hatását jól mutatja az a sokat vitatott adat, amely a középkori veszprémi káptalani iskoláról szól. IV. László király 1276. november 18-án kelt oklevelében ezt az iskolát, amelyet a tartományúri harcokban elpusztítottak, s amelyet újjá kívánt szervezni, a párizsi egyetemhez hasonlítja. „Tudja meg mindenki, hogy Veszprém városában attól az időtől fogva, amidőn Magyarországon a katolikus hit meggyökerezett, Isten kegyelméből a szabad művészeteket, amelyek kiváltképpen az isteni parancsokat világosabban megmagyarázzák, miként Párizsban Franciaországban, a tanítók tudományának kitűnősége és a tanulók tömeges látogatása folytán egész Magyarország egyháza fölött a virágzó hírnév eddig egyre növekedő fényel ragyogta be, és az ország jogainak megőrzését szolgáló jogtudomány művelése ugyanott az első helyet foglalta el...”

A múlt században sokan úgy értelmezték e sorokat, mintha Veszprémben rövid ideig egyetem működött volna. Ha erről természetesen nincs is szó, mégis igen fontos a fenti idézet, hiszen azt mutatja, hogy a párizsi egyetem mint minta már teljesen közzismert volt Magyarországon, s a főpapok közül sokan voltak, akik ajánlani, sugalmazni akarták az ifjú uralkodónak a párizsi modell hazai alkalmazását. Egészen más kérdés, hogy a hazai társadalmi, gazdasági viszonyok a 13. század második felében még teljesen alkalmatlanok voltak egy valódi universitas létrehozására.

századi magyar klerikus
párizsi egyetemi
szentbeszéd
gyűjteménye, Bp., 1943.

Gabriel Asztrik:
Magyarországi Jakab
„eretneksége”
a XIII. századi
Franciaországban,
Pécs, 1941.

Tonk Sándor: Erdélyiek
egyetemjárása a
középkorban, Kriterion,
Bukarest, 1979.

Bónis György: A jogtudó
értelmiség
a középkori Nyugat- és
Közép-Európában,
Bp., 1972.

Budinszky, Alexander:
Die Universität Paris
und die Fremden an
derselben im Mittelalter,
Berlin, 1876.

Zárjuk a párizsi magyar tanulmányok példáit két olyan esettel, amely már a 13. század legvégén az egyre jobban fellendülő egyetemjárás korszakára utalnak. A francia király, Szép Fülöp és a pápa, VIII. Bonifác összecsapása idején a Párizsban tanuló klerikusoknak is állást kellett foglalniuk. 155 ferences diák tanult ezidőtájt Párizsban, közülük 87-en nem írták alá a zsinathoz való apellatiót. Az egyházszakadást is szimbolizáló esemény után a diákoknak, köztük két magyarnak, Miklósnak és Máténak, Magister Nicolaus de Hungaria-nak és Matheusnak 1303 nyarán el kellett hagyniuk Párizst.

Ugyanez idő tájt tanított már Párizsban Alexander de Hungaria, azaz Magyarországi Sándor mester, aki az ágoston rend tagjaként lett magister 1300-ban az egyetemen. Sándor aláírta az apellatiót, de mint ezt Gábrriel Asztrik is megjegyzi, ez aligha jelentett elvi meggyőződést vagy politikai állásfoglalást. Alexander de Hungaria meg akarta tartani egyetemi katedráját, és Párizsban kívánt maradni, ahol még évekig tanított.

A 13. század az a korszak, amelyben a párizsi egyetem európai tekintélye és befolyása kialakult, s amely a magyar egyházra, kultúrára és művelődésre is nagyon nagy hatást gyakorolt. E hatás mértékét a források bővülése következtében a 14-16. században már sokkal jobban nyomon tudjuk követni, de a későbbi fejlődés gyökerei itt a késői Árpád-korban, Robert de Sorbon és Aquinói Szent Tamás évszázadában találhatók.